

НАШІ ІМЕНА – В АНТОЛОГІЇ ІННОВАЦІЙ

Факультетом філології та журналістики Східноєвропейського НУ ім.Лесі Українки підготовлена антологія «Сучасне слово і літературознавчі методології та нове прочитання художнього тексту». Редакційну колегію антології очолювала відомий науково-творчими зв'язками з нашою академією фахівець, доктор

філологічних наук, професор, академік АН ВО України Луїза Оляндер. У складі редколегії – доктори філологічних наук, професори Наталія Астрахан і Олександр Чирков (Житомирський ДУ ім. Івана Франка), Віктор Удалов (АН ВО України), науковці інституту-видавця Тетяна Полежаєва, Юлія Васейко,

Юрій Громик, а також зарубіжні вчені-філологи Ольга Багранова (Петербурзький ДУ, РФ), Вікторія Захарова (Нижньгородський ДПУ ім. Козьми Мініна, РФ), Лариса Полякова (Тамбовський ДУ ім. Г.Р.Державіна, РФ), Іван Штейнер (Гомельський ДУ ім. Франциска Скорини, Білорусь). Рецензували видання професор Прикарпатського НУ ім. Василя Стефаника Ігор Козлик і член-кореспондент НАН України Ростислав Радішевський (Інститут філології Київського НУ ім. Тараса Шевченка).

В антології представлені статті відомих і молодих учених України, Китаю, Польщі, Білорусі та Росії з питань методології і сучасного літературознавства та лінгвістики. Видання розраховане на фахівців-філологів, вчителів та студентів філологічних спеціальностей і всіх, хто

цікавиться методологічними підходами до аналізу текстів красномовного письменства. Серед 98 авторів антології – представників філологічної науки згаданих країн – наші науковці, доценти кафедри української філології та суспільних дисциплін Ірина Комінярська й Олена Пасічник.

Антологія складається з п'яти розділів: «Історія літературознавства», «Теорія. Методологія (Сучасні проблеми теорії літератури; Присвяти у структурі тексту)», «Історія літератури (українська, білоруська, польська, російська, література західної цивілізації)», «Журналістика», «Мовознавство» (питання теорії мовознавства, лінгвістичний аналіз художнього тексту).

В розділі «Історія літератури» (підрозділ «Українська література») опубліковані результати наукових досліджень наших науковців. Ірина Комінярська пропонує тему «Ретроспективи в минуле: українська діаспора та еміграційна література». У статті аналізується процес формування української діаспори та центрів еміграційного літературознавства. На початку – вражаюча статистика: із 65 млн. українців світу поза межами України проживають 30 % (майже кожен третій!), а новітні (сьогоднішні) українські емігранти становлять близько 9 млн. осіб, тобто 10 % загальної кількості мігрантів у світі (кожен десятий житель планети, що залишив батьківщину в пошуках кращого заробітку, – це

українці!). Автор характеризує чотири хвили української еміграції: трудову – до 1914 року; інтелектуальну – міжвоєнний період минулого століття, культурно-політичну – друга половина XX століття і сучасну, фахову – з кінця XX століття до наших днів. Українська література пов'язана з еміграцією як за складом письменників-емігрантів, так і за діаспорною тематикою літературних творів. Якщо конкретно, то наша еміграційна література пройшла чотири періоди розвитку: передвоєнний (1921 – 1940 рр.), воєнний (1941 – 1945 рр.), повоєнний (1945 – 1954 рр.) і сучасний (друга половина XX – початок XXI століття). Дослідниця наголошує: українські письменники не лише творили національну літературу, а й ставали активною силою культурно-громадського життя країн перебування, де діаспорна література була ефективним виявом суспільного життя української спільноти, джерелом її згуртування та збереження національної окремішності за обставин чужоземного і чужомовного оточення.

Доцент Олена Пасічник виступає з науковим дослідженням «Жанрові парадигми «Темноти» Уласа Самчука та «Архипелага ГУЛАГ» Олександра Соженіцина: авторські наміри, інтертекстуальні відношення, сучасні дискусії». Автор робить наголос на типологічних збігах твору українського письменника-емігранта з досвідом художнього дослідження в романі російського митця слова. Своєрідність художнього світу Уласа Самчука не викликає сумнівів. Це підтверджують проблемно-тематичний, жанрово-стильовий, наратологічний підходи до аналізу його текстів. Очевидною стає необхідність виходу за межі однонаціонального контексту, що

розширює можливості літературознавчого дослідження. У цьому аспекті цікавим є співставлення художніх підходів У.Самчука із творчим методом О.Солженіцина, застосованим у його знаменитому романі. Обидва письменники художнім словом виносять жорсткий, але справедливий вирок тоталітаризмові. Поетика розвінчування тоталітаризму У.Самчуком за багатьма параметрами, насамперед у композиційному і наратологічному, подібна до риторики О.Солженіцина, а логіка концептуально-образного мислення письменників співмірна. Прикінцево дослідниця оприлюднює дуже важливу й актуальну тезу, котру вивела з аналітичних роздумів над романами українського і російського письменників: перебування в текстовому полі художнього твору нікого не повинне закабальовувати духовно.

Серед авторів Антології – імена відомих учених-філологів, які співпрацювали і продовжують творчі зв'язки з нашим навчальним закладом: академік НАН України Микола Жулинський, науковці Тернопільського НПУ ім. Володимира Гнатюка Оксана Лабашук, Наталія Кучма, Зоряна і Мар'яна Лановики, професор Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки Луїза Оляндер, професор Прикарпатського НУ ім. Юрія Федьковича Степан Хороб, професор Університету Яна Кохановського в Кельце (Польща) Олег Лещак і світлої пам'яті професор Тернопільського НПУ ім. Володимира Гнатюка, академік АН ВО України Роман Гром'як, науковий творчості якого в Антології присвячена стаття професора Прикарпатського НУ ім. Юрія Федьковича Ігоря Козлика «Роман Гром'як: методологічні параметри наукової діяльності ученого».

ПРО ДУХОВНІ ЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Науковці факультету психології та соціології Східноєвропейського НУ ім.Лесі Українки узагальнили наявний у них концептуально-теоретичний доробок і матеріали емпіричних розвідок українських і польських дослідників з проблеми наукових цінностей і духовного розвитку особистості. Результатом цього стала колективна монографія «Духовність. Цінності. Психологія».

Книгу рецензували доктори психологічних наук, професори Володимир Онищенко (Варшавський Університет), Світлана Яланська (Полтавський НУ ім. В.Г.Короленка) і Жанна Вірна (Східноєвропейський НУ ім. Лесі Українки). Наукову редакцію монографії здійснили професор Варшавського Університету Марія Ледзінська і доцент Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки Інесса Філіппова. Видання адресоване всім, хто цікавиться формуванням цінностей на різних вікових етапах розвитку

людини та морально-духовним становленням особистості в сучасних умовах.

У передмові книги наголошується, що актуальною і стабільною тенденцією науково-освітньої співпраці представників вищої школи України та Польщі є неослабний і глибокий інтерес до проблеми духовних цінностей особистості, зокрема до взаємозв'язку особистих та універсальних цінностей, моральних пріоритетів і духовних принципів. Згадується відома теза, згідно з якою «немає нічого більш практичного, ніж хороша теорія». Саме її поклали в основу методики відбору публікацій для монографії. Змістом книги стали результати практичних досліджень і теоретичних напрацювань українських і польських науковців з проблеми комплексу чинників, що впливають на умонастрої та діяльність людини в сучасному соціумі. Значна увага приділена методології досліджень, пошуку та розробці адекватного методичного інструментарію. Акцентується увага на соціально-психологічних проблемах з точки зору гуманістичної, аналітичної і когнітивно-поведінкової парадигми, що дає ключ до розуміння психології особистості, її духовності та ціннісних вимірів.

У розділі «Методологічні проблеми вивчення особистості та динаміка ціннісних орієнтацій громадян України і Польщі»

опубліковано наукову розвідку практичного психолога, викладача педагогічного коледжу нашої академії Юлії Марчук «Цінності як складова духовного розвитку особистості». Наша дослідниця повідомляє, що різноманітні джерела дають більше 400 наукових визначень поняття «цінності», а також пропонує в розумінні цього поняття виокремити три аспекти: перший – усвідомлення цінностей як нормативної форми життєвих орієнтацій людини, як оцінок і стереотипів, що допомагають їй мислити і діяти в соціумі; другий – втілення цінностей у життя людини, внаслідок чого вони стають конкретними предметними чи духовними цінностями; третій – включеність цінностей в оцінку та сенсотворчу діяльність людини. На основі цього науковець демаркує ціннісні орієнтації та соціальні установки.

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології академії Наталія Савелюк аналізує тему «Несвідомі аспекти молитовного дискурсу та проблема психологічного благополуччя». Її робота вміщена у розділі «Методичні засоби психотехнічних досліджень». Насамперед вона резонно зауважує, що в наш кризовий час (інформаційні перевантаження, різноманітні та різномасштабні конфлікти та війни, загроза глобальних катастроф і т. п.) важливість дослідження проблеми

психологічного благополуччя не тільки не викликає сумнівів, а й належить до розряду необхідних і пріоритетних. Автор переконана: в такому аспекті саме молитва є одним із перевірених шляхів досягнення стану істинно психологічного благополуччя віруючої і не тільки віруючої людини. Вона згадує відомий афоризм «В окопах атеїстів не буває», чим підкреслює незаперечний факт: за певних, особливо критичних, обставин кожна людина може звернутися до Бога із проханням про захист і допомогу та щонайменше отримати душевне заспокоєння. На жаль, зазначається у дослідженні, в Україні проблема впливу молитовного дискурсу (молитовної комунікації з Богом) на психологічний стан людини все ще малодосліджена (на відміну від зарубіжних країн, де проведено комплекси таких досліджень). Науковець запропонує конкретну методику, описала і дала інтерпретацію результатів емпіричного дослідження взаємозв'язків певних аспектів осмислення молитовного дискурсу з окремими проявами механізмів психологічного захисту. Важливо, що тут проаналізовано матеріали, отримані від респондентів із різними рівнями релігійної активності. Особливої уваги заслуговує висновок: молитовний дискурс – це не тільки «втеча від реальності», а у певній мірі раціональний діалог мислячої людини з Богом.

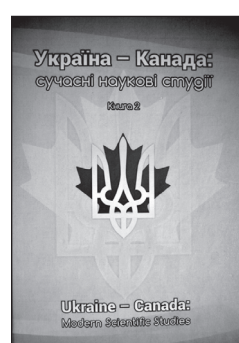
НАШЕ СЛОВО У КАНАДОЗНАВСТВІ

Співпраця українських і канадських науковців – явище традиційне і багатоглядне. Особливо відрадно, що серед дослідників, які працюють у сфері українсько-канадських взаємин, зустрічаємо імена наших фахівців. Зокрема, на I міжнародному науково-практичному конгресі з канадознавства «Україна – Канада», що проходив на базі Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки, з доповіддю «Християнський SACRUM – інтегральний аспект молитви в художньому мисленні Уласа Самчука» виступила кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології та суспільних дисциплін Ірина Комінярська. Матеріали її виступу увійшли до розділу «Внесок канадських учених і письменників у розвиток української мови та літератури» наукового збірника «Україна – Канада: сучасні наукові студії», що набув формату міжнародної колективної монографії. У

книзі вміщено найновіші українсько-канадські суспільно-політичні, історичні, соціально-економічні, філологічні, культурно-освітні та педагогічні дослідження у галузі сучасного канадознавства. У публікації йдеться про мовну ситуацію і комунікацію в Канаді, аналізуються художні засоби англійської канадської літератури, взаємозв'язки та взаємовпливи науковців і літераторів України та Канади, зокрема у царині українсько-канадської лексикографії. Упорядники монографії наголошують, що основна мета видання – систематизувати пріоритетні канадознавчі дослідження в Україні, заповнити прогалини в малодосліджених сферах, а також підкреслити важливість українсько-канадської співпраці.

У цьому контексті неперехідне значення мають науково-аналітичні дослідження

конкретних проблемних тем у сфері українсько-канадської співпраці, здійснювані фахівцями різних профілів. Серед таких досліджень – напрацювання доцента Ірини Комінярської в галузі самчукознавства, в тому числі вищезгадана робота, де автор переконує, що важливим засобом відображення гуманістичного світогляду, як основ національної ідентичності героїв романів Уласа Самчука, є молитва – сокровенний просяв релігійного духу, відтворення природної

потреби людини спрямовувати свої думки до образу Божого. Через феномен молитви дослідниця виходить на ментальний рівень: «...з прадавніх часів віра в Бога була основним світоглядним елементом української духовності й визначальним показником душевної чистоти і світлого розуму».

На основі Самчукової творчості наш науковець приходять до висновку, що серцевиною культурно-духовного єднання народів виступають християнські цінності: віра в Бога як умова самопізнання і самовдосконалення, християнська любов до ближнього як джерело ідентичності світовідчуття і світосприйняття представниками різних націй, насамперед усвідомлення ними долі своєї нації, її взаємин з іншими націями на ґрунті біблійних цінностей. Так відбувається осмислення світу через усвідомлення себе у стосунках з іншими людьми, з рідним краєм і найголовніше – з Богом. Це єднає українців з іншими народами в Україні, Канаді й поза ними суцільно...